

Posudek oponenta na diplomovou práci *Pavly Vidanové*

„Princip společné, ale diferencované odpovědnosti v kontextu klimatických změn“

Cíl a struktura diplomové práce:

Práce je rozvržena do pěti kapitol. První dvě kapitoly uvádějí záměr a teoretické zázemí formulovaného problému. Třetí část je věnována metodice, která byla uplatněna při studiu problému. Čtvrtá kapitola prezentuje empirický materiál a jeho interpretaci. Poslední kapitola je věnována vyhodnocení výsledků studia a jeho přínosům.

V úvodní kapitole formuluje autorka cíl práce. Chce provést „rozbor argumentace jednotlivých zemí ... na základě jakých podmínek by měly být závazky (plynoucí ze zmírňování klimatických změn) rozděleny .... jako sdílení břemene a také jako odpovědnost za provádění adaptačních opatření“ (s.4). Při rozboru se autorka chce orientovat zejména na věcné aspekty a vyhnout se procesním přístupům i teoretizování o problémech rovnosti či spravedlnosti. Předpokládá, že předloží poznatky z obecnějšího úhlu pohledu, který přesáhne kontext vědění praktických aktérů a tím bude práce přínosná.

Teoretická část se zabývá analýzou principu „společné, ale diferencované odpovědnosti“ (CBDR) a jeho dilematické povahy. Autorka se opírá zejména o poznatky a interpretaci T. Honkonena. Diskutuje praktický problém stanovení odpovědnosti s ohledem na rozmanité podmínky jednotlivých zemí i jejich seskupení ve vztahu k zatížení klimatu a možnostem adaptačních opatření. Následně je diskutován Rawlsův princip spravedlnosti jako férovosti a možnosti jeho praktického (právního) uplatnění v mezinárodních vztazích. V návaznosti na historický přehled diskuzí o CBDR jsou formulovány tři strategie jeho uplatňování: racionálně vyjednávaná, spravedlivá a neefektivní. Každá z nich je podpořena vybranou argumentací. V prvním případě používá autorka hlediska paretovskeho optima; ve druhém případě jsou diskutovány principy odpovědnosti a možnost jejího ulehčení a ve třetím případě pak možnosti spojení úsilí o ochranu životního prostředí s bojem za odstranění chudoby. Teoretickou část uzavírá krátká úvaha o vztahu CBDR ke koncepci trvale udržitelného vývoje. Je konstatováno, že princip CBDR by měl být konceptualizován, ale vhodnější je ho pojmout „dialekticky“ - jako cíl i jako prostředek podle okolností.

Druhá část práce je orientována na zkoumání konkrétních souvislostí mezi uplatňováním CBDR a řešením problematiky klimatických změn. Uvádí ji text k metodice zkoumání (ss. 37-44). Formulovaný problém chce autorka řešit pomocí metody obsahové analýzy dokumentů, jak ji formuloval Krippendorff – v náročném postupu zaměřeném na diskursivní a konstruktivistickou perspektivu. Charakterizuje její nároky, ke kterým přiřazuje i formulaci výzkumných otázek. Autorka formuluje tři výzkumné otázky (viz s. 38), které mívají k míře uplatnitelnosti CBDR – jeho komonalitě i diferencovanosti. Jsou využity zejména texty k problematice udržitelného rozvoje (kap. 4.1) a ke klimatickým změnám (kap. 4.2).

Empirická část práce (ss. 45 – 77) prezentuje obsahovou analýzu dvou klíčových dokumentů k problematice trvale udržitelného rozvoje a pěti významných dokumentů k problematice klimatických změn. Pozornost je věnována využití CBDR v kontextu odpovědnosti jak společného sdílení odpovědnosti za studované globální problémy, tak i konkrétních možností jednotlivých zemí mobilizovat adekvátní prostředky pro řešení klimatických změn.

Přínos práce – stanovisko autorky:

Při hodnocení přínosu práce nejprve zmíním stanovisko autorky, které uvádí v páté kapitole. Své hodnocení uvedu poté. V závěrečné diskusi se autorka vrací k výzkumným otázkám a formuluje odpovědi na ně, které získala obsahovou analýzou relevantních dokumentů. K první otázce zjišťuje, že růst počtu zemí akceptujících potřebu redukce emisí (ve smyslu přijímaných dohod) závisí na respektu ke specifické situaci jednotlivých zemí. Odpověď na druhou výzkumnou otázku, která je orientována na možnost nového roztrídění zemí podle jejich měnící se ekonomické a ekologické situace, rovněž poukazuje na obtíže při dosažení shody. Odpověď na třetí otázku potvrdila význam přesnějšího vymezení faktorů, které působí na rozdílné situace jednotlivých zemí. Shoda o těchto faktorech se jeví jako nereálná. Autorka tak uzavírá, že princip CBDR „zůstává v rovině obecného tvrzení .... Ani nelze odhadnout, co si zástupci těchto zemí pod tímto pojmem konkrétně představují ... a že mezi CBDR jako principem a jeho praktickým uplatňováním je velký rozdíl.“ (s.81) Zlepšení situace autorka spatřuje v důkladnějším teoretickém zpracování sledovaného tématu. V teoretické reflexi vybraných problémů vidí i přínos své práce.

Hodnocení práce:

Autorka si zvolila náročné zadání a cíl své práce. Vychází s existence národních států jako suverénních aktérů mezinárodních vztahů a globálních problémů (problému klimatu), na které musí reagovat společně sdílenou odpovědností. Zkoumá, jak se prakticky prosazuje princip společné odpovědnosti, který je sto překlenout rozmanitost situací jednotlivých zemí. Náročnost tohoto zadání lze přiblížit následujícími dvěma tezemi: (i) dvoustleté formování národních států na evropském kontinentu je výsledkem nalezení rovnováhy mezi společnou, avšak diferencovanou odpovědností v kontextu funkčně specifických institucí a (ii) budování EU vyjadřuje složitost uplatnění a fungování tohoto principu při deficitu celoevropsky působících institucí. Autorka však přistoupila ke studiu takto zvoleného problému odvážně a s pomocí důkladného využití širokého odborného zázemí. V tom vidím pozitivní stránku práce. Její slabiny spatřuji ve slabé provázanosti formulovaných výzkumných otázek s teoretickým zázemím práce a s volbou metodického přístupu pro jejich zkoumání. Teoretická část monitoruje poměrně široké pole studií o problému spravedlnosti a o možných strategiích prakticky jednajících aktérů (i když v úvodu je zmíněna potřeba věcného posuzování bez zbytečného teoretizování), což by umožňovalo specifitější, věcnější a konkretizovanější zaměření výzkumných otázek. Výzkumné otázky pak sledují jen úzký kontext rozlišení na větší (dvě) skupiny zemí podle úrovně jejich ekonomického rozvoje, což by vyžadovalo zapojit do teoretické části literaturu o mezinárodních ekonomických vztazích. Metodický design výzkumu je relevantní spíše pro mikrosociální a hloubkové zkoumání sociálního kontextu tvorby vědění a vůdčích principů, méně pro zkoumání toho, jak idea či princip působí na praktické jednání. Proto také výsledky odpovědně vedeného zkoumání vedly k poznání, že zkoumaný princip nemá žádnou moc a k závěru, že poctivější teoretizování o tomto principu může zlepšit situaci. Z předloženého materiálu si dovedu představit alternativní postup, který by akceptoval regulativní (idealizující) úlohu CBDR, avšak by byl zaměřen na konkrétnější zkoumání sociálně historizujícího kontextu návrhů některých zemí na „operacionalizaci“ vztahu mezi respektem k společné odpovědnosti a hledáním cest, jak mu lze dostát v konkrétní situaci té či oné země (jak o to např. usiluje citovaná Giddensova práce).

Způsob zpracování zvoleného tématu (struktura a forma práce i její literární zpracování) však nepochybně dokládá autorčinu kompetenci ke zpracování odborného textu. Doporučuji, aby práce byla přijata k obhajobě.

Modelový případ = kontext aktérů versus text psaná abstraktním věděním(2); nejde o kumulaci lokálního k abstraktnímu, ale o abstraktnější úhle pohledu, který má věda, ale ne praktičtí aktéři – jejich zkušenost se však globalizuje.

Diferenciace není požadavek, ale historicky se prosazující proces.

!! poznámka 4, s. 3 – bylo by možné zrušit globální trh??

Princip odpovědnosti – individuální, kolektivní (Sokol)

Tato oblast není institucionalizována = proto je výhodná pro výzkum?? (4)

Klima – veřejný statek, jeho rozdělování a spotřeby nemůže být komodifikována, ale silnější a bohatší ho využívají přednostně = společná, ale diferencovaná odpovědnost